

Осадча Л. Ю. психолог, викладач першої категорії Комунальний заклад Одеський обласний базовий фаховий медичний коледж

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ В МЕДИЧНОМУ КОЛЕДЖІ: СПЕЦИФІКА, ЦІЛІ ТА МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ

Наукове дослідження присвячено педагогічним проблемам викладання загальної психології у медичному коледжі. Розглядаються завдання, мета, а головне, - особливості методики викладання загальної психології у медичному коледжі. Визначено, що викладання загальної психології не повинно зводитися до повідомлення наукових знань у готових формулюваннях для пасивного сприйняття і безпосереднього запам'ятовування їх студентами, а представляти навчальні завдання, які студенти повинні навчитися вирішувати. Зроблено висновки, що дієвість методики викладання загальної психології залежить, насамперед, від ясної усвідомленості педагогом мети викладання та підпорядкування їй усієї сукупності методичних прийомів.

Ключові слова: методика викладання психології; мета викладання психології; педагогіка; психологія; психопедагогіка.

Вступ. Інтеграція України до європейського освітнього простору обумовлює динамічну зміну вищої освіти: однією з провідних ознак трансформації та гуманізації вищої школи є психологізація навчального процесу. У ланці вищої освіти спостерігається процес гуманітаризації навчання, введення в його програму психологічних спецкурсів, тренінгів тощо. Розробка психолого-педагогічного супроводу духовного розвитку студентів коледжів вимагає врахування психологічних механізмів духовного зростання молоді. Удосконалення навчально-виховного процесу потребує вирішення завдань, які пов'язані з освітньою інтеграцією, зокрема і підготовку викладачів до роботи в умовах реформування освітніх процесів, підвищення якості підготовки майбутніх професіоналів, впровадження новітніх освітніх інновацій у навчально-виховний процес, оновлення змісту навчання.

На сучасному етапі розвитку суспільства психологія втратила статус абстрактної академічної науки і перетворилася на потрібну прикладну галузь наукових знань як невід'ємну частину повсякденного життя людей. Дисципліна «Загальна психологія» у системі медичної освіти має вагоме значення, вивчається студентами коледжу на лекційних та семінарських заняттях, під час самостійної позааудиторної роботи. Важливою вимогою

в навчальному-виховному процесі задля ефективного вирішення педагогічних завдань є чіткість, комплексність і логічність у всіх видах та формах роботи викладача зі студентами. Впровадження новітніх підходів до методичного забезпечення навчального процесу, заключною метою яких є формулювання свідомої мотивації на вивчення як програмного матеріалу на лекційних та семінарських заняттях, так і додаткового, прищеплює стійкий інтерес до психологічних дисциплін.

Теоретичне підґрунтя. Стосовно наукових досліджень саме педагогічних аспектів викладання психології у медичному коледжі, то варто зазначити, що таких практично не проводилось. Просте, існує низка праць з педагогічної психології та методики викладання психології, що стали підґрунтям нашого дослідження. Так, у вітчизняній науці значна увага проблемам психопедагогіки приділена у працях академіка І. Зязюна, в яких наголошується, що об'єктом науково-практичного осмислення психологічної педагогіки є психолого-педагогічна взаємодія двох доміантних суб'єктів педагогічної дії в освітній системі – вчителя й учня. Також проблеми психопедагогіки в Україні досліджували О. Лавріненко, В. Мозговий, Н.Ничкало, О. Старостіна та ін.

Метою наукового дослідження є встановлення та аналіз педагогічних

аспектів викладання загальної психології в медичному коледжі. У зв'язку з цим вирішено такі завдання: 1) з'ясовано, що на теперішній час змінилася роль викладача у процесі викладання загальної психології; 2) на основі аналізу досвіду визначено, що студенти, яким читається курс лекцій із загальної психології, є заінтересованими в отриманні знань, активними та допитливими суб'єктами; 3) розглянуто особливості методики викладання загальної психології у медичному коледжі.

Методи дослідження. Результат будь-якого наукового дослідження безпосередньо залежить від правильності вибору методів пізнання, адже яка б не була проблемна та цікава обрана тема, вона не буде розкрита і досліджена на належному рівні, якщо автор (дослідник) пішов хибним шляхом, обрав неналежні методи наукового пізнання і мислення взагалі. В основі наукової роботи покладено діалектичний метод дослідження, який, на наше глибоке переконання, є єдино правильним і вірним методом для досягнення істини. Не дивлячись на те, що ми зробили категоричне твердження з приводу діалектичного методу пізнання, стосовно до цієї роботи, він був доповнений спеціальними методами пізнання. Так, значне застосування в дослідженні отримав метод аналізу і синтезу: він використовується при вивченні спеціальної літератури з психології, педагогіки, методики викладання психології. Метод моделювання застосовувався при формулюванні пропозицій і рекомендацій щодо викладання загальної психології у медичному коледжі. Нами також використовувалися методологічні функції основних понять, що дозволило дисциплінувати пізнавальний процес, підпорядковуючи його поставленим цілям і завданням. В цілому висвітлення результатів дослідження спрямовувалося основними методами діалектичного побудови змісту, тобто сходженням знання від абстрактного до конкретного, і єдності логічного та історичного.

Результати і обговорення. Наукові дослідження останнього часу демонструють поглиблення взаємозв'язків педагогіки і психології. І. Зязюн вказує, що у процесі

педагогічної діяльності взаємне збагачення психологічного і педагогічного знання може досягатися різними шляхами: 1) якщо центр дослідницької уваги знаходиться в педагогіці, а психологічні дані відіграють роль важливих передумов, то психологія є об'єктивним чинником (передусім у вигляді індивідуально-психологічних особливостей учнів), який необхідно виявляти та враховувати в педагогічному процесі. У цьому випадку викладачеві необхідно звертати увагу на психологічні передумови, які досліджуються як значущі чинники впливу на педагогічний процес; 2) розглядаючи педагогічну психологію як науку, що вивчає психологічні аспекти освіти, можна використовувати її досягнення в педагогічній практиці, проводити моніторингові та скринінгові дослідження в освіті; 3) діалог педагогіки і психології можливий у контексті експериментальної педагогіки, коли психологія дає загальній педагогіці емпіричну основу. У цьому розумінні діалогу педагогіка і психологія використовують методологічні підходи, методи й методики одна одної під час вивчення освітнього простору [3, 9]. Отже, центральним положенням психопедагогіки як інтегрованої науки є твердження про те, що будь-яку педагогічну діяльність потрібно виконувати на основі психологічних знань, які вчитель має перевіряти у безпосередній взаємодії із суб'єктами навчання [2].

На теперішній час психологія викладається практично у всіх вузах та коледжах нашої держави. Незважаючи на істотні відмінності в обсязі і глибині вивчення курсів, у специфічній спрямованості їх змісту для підготовки різних фахівців, всім викладачам психології однаково необхідно одне - володіння методикою її викладання. Слід констатувати той факт, що змінилося саме призначення викладача: роль викладача трансформується в роль організатора навчальної діяльності студента, а не людини, яка в буквальному сенсі вчить його, передаючи в ході викладання свої знання. Викладач психології організовує навчальну діяльність студента таким чином, щоб він не пасивно сприймав і поглинав текст навчального

матеріалу або слова викладача, а активно мислив, мав необхідну наукову інформацію з того чи іншого джерела. Тому викладач психології у коледжі взагалі, та у медичному коледжі зокрема, є організатором навчальної діяльності студента і на лекції, і в процесі самостійної роботи, і на практичних та лабораторних заняттях. Завдяки такій організації студент є не пасивним споживачем інформації, а її активним «добувачем» і виробником.

Методика викладання психології у медичному коледжі повинна враховувати особливості об'єкта впливу – студента коледжу. Цей студент, як правило, є першокурсником, через те, що психологія зазвичай починає викладатися з першого курсу. Психологія починає вивчатися як раз в період звикання вчорашнього школяра до студентської самостійності. І не враховувати цих особливостей настрою і поведінки першокурсника викладач не може.

Окрім того, у першокурсника сильна така мотивація, як пізнавальний інтерес до усіх наук, про які він давно чув, але з якими вперше зустрічається на власні очі у коледжі. Зазначимо, що виходячи з нашої практики, психологією цікавиться більшість студентів медичного коледжу. Спочатку тому, що, вивчаючи її, пізнають самих себе, а потім починають розуміти, що знання про психологію людини вони можуть використовувати у своїй майбутній практичній роботі з людьми - пацієнтами, колегами, підлеглими і навіть начальниками. Такий позитивний фактор, як інтерес студентів медичного коледжу до вивчення психології, звичайно, не можна не використовувати в методиці викладання предмету. Більш того, наявний у студента інтерес до психології повинен стати опорою в завоюванні авторитету викладача, що зацікавлений підтримувати цей інтерес, розвивати і поглиблювати його.

Засвоєння знань студента може скластися тільки завдяки змістовній співпраці з викладачем. Тому методика викладання психології не може не стосуватися і методів навчання студентів вміння вчитися, вмінню вивчати саме психологію як наукову дисципліну. Таким чином, викладач з перших своїх лекцій і далі

під час спілкування зі студентами повинен постійно розкривати перед ними психологічні закони засвоєння знань, тим самим, знайомлячи з психологією навчання на практиці.

Вивчення студентами будь-якої науки підкорено одній цілі – навчитися підходити до життєвих явищ, до практичних завдань з наукових позицій, тобто зі знанням всебічно вивченої справи [1]. Стосовно психології це означає, що студентові її потрібно вивчити з метою отримання наукового орієнтування в психології людини, щоб розуміти і пояснювати особливості її проявів у діях, вчинках, поведінці реальних людей. Іншими словами, вивчаючи психологію, кожен студент незалежно від його майбутньої професії повинен навчитися мислити психологічно при аналізі та оцінці людських дій та вчинків, при виявленні особливостей характеру та здібностей, темпераменту та інших властивостей особистості, соціально-психологічних явищ у суспільстві, колективі, особистому спілкуванні з іншими тощо. Стосовно мети викладача психології, то його діяльність має свою специфіку: у студента мета - вивчення науки, а у викладача – її впровадження. Ці цілі, в кінцевому рахунку зливаються.

Таким чином, мета вивчення студентом психології та мета викладання сходяться в кінці навчання студента в його результаті: у формуванні у нього вміння практично керуватися науковими психологічними знаннями при реальній взаємодії з іншими людьми, що, у свою чергу, якраз і передбачає формування вміння мислити психологічно.

Отже, викладання психології має бути спрямовано насамперед на розвиток особистості суб'єкта, що пізнає, на основі використання ним засвоєних психологічних знань у своїй життєдіяльності. Тим самим підкреслюється прикладний характер психологічних знань та їх світоглядна спрямованість.

Вважаємо, що на сучасному етапі розвитку освіти, завдання викладання загальної психології в медичному коледжі є: 1) дати студентам знання про основні психічні процеси, функції, стани і способи управління ними; 2) дати знання про

особистісні, індивідуально-психологічні особливості та властивості людини; 3) дати студенту знання про себе і навчити його отримувати ці знання, а також користуватися ними у своїй життєдіяльності; 4) розвивати вміння та навички самопізнання та саморегуляції; 5) допомогти студентам усвідомити свої особисті особливості з формування індивідуального стилю діяльності; 6) сприяти розвитку творчого потенціалу студента; 7) навчити методам та прийомам рефлексивної діяльності – формувати рефлексуючу особистість, розвивати у студентів особистісну («що я думаю про себе») та соціально-психологічну («я знаю, що інші думають про мене») рефлексію; 8) сприяти розвитку комунікативних здібностей; 9) формувати вміння та навички конструктивної міжособистісної взаємодії; 10) розвивати мову: вчити людину вербалізувати та пояснювати свій внутрішній психічний стан; 11) сприяти адаптації людей із труднощами у спілкуванні.

Всі ці завдання можна звести до одного загального завдання – формувати психологічну культуру особистості. Досягнення цього завдання вимагає особливого підходу до організації процесу навчання психології з урахуванням концепції безперервної освіти. Йдеться про те, що викладання психології має будуватися не з позиції традиційного підходу до навчання, що постулює суб'єкт-об'єктні відносини між педагогом та учнями, а на інноваційній стратегії, що відображає діяльнісно-рефлексивний підхід до навчання як організованої спільної діяльності викладача та студентів у рамках цілого навчальної ситуації. Саме під час взаємодії у системі «викладач – студенти» та відбувається актуалізація потенціалу розвитку особистості обох суб'єктів освіти.

Для досягнення окреслених завдань слід виокремити такі вимоги до методики викладання загальної психології у медичному коледжі. По перше, методи і прийоми навчання повинні стимулювати активну пізнавальну, особливо розумову, діяльність студента. По-друге, контроль процесу навчання та оцінки його результатів

повинні проводитися не з таким формальним і випадковим показниками, як уміння студента відтворити ті або інші завчені знання, а за більш істотним – вміння використовувати знання при аналізі та оцінці реальних явищ, поясненню яких служать ці знання. По-третє, навчання не повинно зводитися до повідомлення наукових знань у готових формулюваннях для пасивного сприйняття і безпосереднього запам'ятовування їх студентами, а представляти навчальні завдання, які студенти повинні навчитися вирішувати. По-четверте, методика навчання повинна будуватися з урахуванням того, що знання, вміння та навички, перш ніж стати засвоєними, повинні пройти відпрацювання у зовнішньому, матеріальному плані, стати внутрішнім надбанням особистості.

Слід звернути увагу на ще один аспект викладання загальної психології у медичному коледжі: це двосторонній комунікативний процес взаємодії та взаємовпливу лектора та аудиторії. Основним інструментом викладача виступає публічна мова. При цьому основною умовою публічної мови є присутність у оратора почуття взаємоспілкування зі слухачами: говорити з ними, а не говорити при них. Мова йде про вміння викладача встановлювати та підтримувати контакт з аудиторією (партнерські відносини).

Педагогічне спілкування на лекції потрібно будувати за принципом ділового спілкування, яке, у свою чергу, може і має гармонійно поєднуватися з міжособистісними неформальними стосунками між лектором та аудиторією. Завдяки діловому спілкуванню, де лектор переслідує конкретні цілі, у студентів формується прагнення пізнати зміст та цілі його промови, забезпечується їхня повага до особистості лектора, а завдяки міжособистісному спілкуванню, що здійснюється у формі суб'єктних відносин, формується довіра слухачів до оратора, інтерес до інформації, що транслюється ним. Тільки при такому поєднанні форм спілкування, та за умови володіння лектором здібностями, знаннями та вміннями оратора, можливий повний контакт з аудиторією, завдяки якому у

студентів коледжу швидше та ефективніше відбувається процес розуміння, внаслідок чого можлива поява у них нових інтересів, смислоутворюючих цінностей, вчинків як психологічних новоутворень.

Для ефективного читання лекції викладачеві необхідно знати та враховувати у своїй роботі психологічні особливості аудиторії. Аудиторія – це спільність людей із спільними груповими інтересами, нормами, оцінками, думками, цілями. Завдання лектора як оратора: 1) порушити інтерес аудиторії, захопивши та утримуючи її увагу протягом усієї лекції; 2) взяти роль лідера, яку слухачі спочатку делегують оратору, і відповідати їй; 3) створювати дружню та водночас ділову атмосферу; 4) встановлювати та підтримувати контакт з аудиторією [5, 223].

Отже, важливою умовою ефективного викладання є встановлення та підтримання контакту лектора зі слухачами. Ефективність та результативність взаємодії лектора з аудиторією обумовлюється задоволенням потреб аудиторії, лектора та кожного окремого учасника. При цьому процес встановлення та підтримання контакту багато в чому й у головному обумовлений особистісними особливостями лектора: його потребами, мотивами, здібностями, якостями тощо. Отже, майстерність оратора – це, перш за все, результат його особистісного зростання, вдосконалення його творчого та особистісного потенціалу, нерозривно пов'язаного з його професійними цілями [4, с. 22].

Успішність впровадження розробленої системи психолого-педагогічного забезпечення духовного зростання студентської молоді значною мірою залежить від психолого-педагогічного складу навчальних закладів, від рівня педагогічної майстерності викладача, а також від соціально-психологічних умов, сприятливих для реалізації професійної майстерності на практиці. Високий рівень педагогічної майстерності зумовлює успішність професійної діяльності, дозволяє викладачеві реалізувати свій особистісний потенціал в умовах творчої праці, отримувати природне задоволення від спілкування з талановитою молоддю. З іншого боку, для навчального закладу

високий рівень педагогічної майстерності викладацького складу є гарантією успішності навчально-виховного процесу, результативності психолого-педагогічної діяльності, конкурентоспроможності у сфері освітніх послуг. Низький рівень майстерності призводить до значних у масштабі суспільства духовних, інтелектуальних та економічних втрат, адже інвестування освітньої галузі повертається державі, насамперед, через результати кваліфікованої праці професіоналів. Зважаючи на це, розвиток особистості педагога, викладача, вчителя і, зокрема, його професійної майстерності є завданням надзвичайної важливості як для суспільства, так і для людства в цілому. У психологічному аспекті професійна майстерність може розглядатися як результат поєднання розвинених достатньою мірою особистісних характеристик та сформованості такої системи знань, вмінь і навичок, які в сукупності забезпечує високий рівень успішності професійної діяльності фахівця. На практиці ця успішність виявляється у багатьох показниках: професійній компетентності, постійному фаховому та особистісному зростанні, мистецтві встановлення добрих взаємин зі студентами тощо.

На відміну від інших видів професійної діяльності, специфіка педагогічної майстерності полягає в тому, що для успішної професійної діяльності особистісні якості викладача мають першочергове значення щодо рівня його обізнаності, професійної компетентності, яку можливо сформулювати лише на базі достатнього рівня розвиненості цих якостей [6, 37].

Висновки. Таким чином, дієвість методики викладання залежить, насамперед, від ясної усвідомленості педагогом мети викладання та підпорядкування їй усієї сукупності методичних прийомів. Аналіз науково-педагогічних досліджень дозволяє стверджувати, що майбутнім випускникам медичного коледжу потрібні знання психології. Отже, викладаючи психологію у коледжі, викладач зайнятий не лише теоретичною психологією, а й психотехнікою: він прикладає свої зусилля

Питання психології

до реального формування у студентів навичок мислення, розвитку здатності вирішувати розумові (аналітико-синтетичні) завдання під час опори на матеріал теоретичної психології. Професійна підготовка потребує застосування новітніх,

креативних підходів, що неможливо без постійного саморозвитку особистості педагога, його прагнення до самовдосконалення на основі психологічних знань і рефлексії власної діяльності.

Список використаних джерел

1. Бадмаєв Б.Ц. Методика викладання психології. URL : <http://chbn.ucoz.ru/metpreppsih/badmaev.pdf> (дата звернення 22.12.2021)
2. Бойчук В.М., Бойчук О.Ю., Лісова А.В. Взаємозв'язок педагогіки і психології у освітньому процесі, як основа підготовки фахівців. URL : <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/909142.pdf> (дата звернення 24.12.2021)
3. Зязюн І. А. Психологія педагогіки учительської дії. Гірська школа Українських Карпат. 2014. № 11. С. 7–10.
4. Окулич Н.А. Учебно-методический комплекс по учебной дисциплине «Методика преподавания психологии» для специальности «Психология». Брест : БрГУ, 2014. 224 с.
5. Поль Л. Сопер Основы искусства речи. Ростов-на Дону, издательство «Феникс», 1995. 448 с.
6. Помиткін Е.О. Викладання психології для учнів старших класів: методичні рекомендації. К., ІПОД, 2016. 77 с.

References

1. Badmaev B.C. Metodika vkladanna psihologii. [Methods of teaching psychology] URL: <http://chbn.ucoz.ru/metpreppsih/badmaev.pdf> (Last accessed 22.12.2021) (in Ukrainian)
2. Boychuk V.M., Boychuk O.Y., Lisova A.V. Vzaemozvizok pedagogiki i psihologii u osvithnomu procesi, yak osnova pidgotovki fahivciv [The relationship of pedagogy and psychology in the educational process as a basis for training] URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/909142.pdf> (Last accessed 24.12.2021) (in Ukrainian)
3. Zyazyun I.A. Psiho-pedagogika uchitelskoi dii. [Psycho-pedagogy of teacher action. Mountain school of the Ukrainian Carpathians]. 2014. № 11. S. 7–10. (in Ukrainian)
4. Okulich N.A. Uchebno-metodicheski kompleks po uchebnoi discipline «Metodika prepodavaniya psihologii» dlya specialnosti «Psychologiya» [Educational and methodical complex on the subject «Methods of teaching psychology» for the specialty Psychology.] Brest: BrGU, 2014. 224 p.
5. Pol L. Soper Osnovi iskusstva rechi [Fundamentals of the Art of Speech]. Rostov-on-Don, Phoenix Publishing House, 1995. 448 p.
6. Pomitkin E.O. Vikladannya psihologii dlya uchniv starshih klasiv: metodichni rekomendacii. [Teaching psychology for high school students: guidelines] K., IPOD, 2016. 77 p. (in Ukrainian)

Summary

Osadcha L. Y. *psycholog, teacher of the first category
Odessa Regional Basic Professional Medical College*

PEDAGOGICAL ASPECTS OF THE WEIGHING DEPARTMENT OF THE SPECIAL PSYCHOLOGY IN THE MEDICAL COLLEGE: SPECIFICITY, PURPOSES AND THAT METHODOLOGY OF THE WEIGHING

Introduction. *The discipline «General Psychology» in the system of medical education is important, it is studied by college students in lectures and seminars, during independent extracurricular activities. The introduction of new approaches to the methodological support of the educational process, the ultimate goal of which is to formulate a conscious motivation to study both program material in lectures and seminars, and additional, instills a lasting interest in psychological disciplines.*

Purpose. *The purpose of research is to establish and analyze the pedagogical aspects of teaching general psychology in medical college.*

Methods. *Scientific work is based on the dialectical method of research, which, in our deep conviction, is the only correct and correct method for achieving truth. Significant application in the study was the method of analysis and synthesis: it is used in the study of special literature on psychology, pedagogy, methods of teaching psychology. The modeling method was used in formulating proposals and recommendations for teaching general psychology in medical college.*

Originality. *Methods of teaching psychology in a medical college should take into account the characteristics of the object of influence - a college student. This student is usually a freshman, as psychology usually begins in the first year. Psychology begins to be studied just in the period of yesterday's student's*

habituation to student independence. And the teacher can not ignore these features of the mood and behavior of the freshman. In addition, the freshman has such a strong motivation as cognitive interest in all sciences. The teaching of psychology should be aimed primarily at the development of the personality of the knowing subject, based on the use of psychological knowledge acquired by him in his life. This emphasizes the applied nature of psychological knowledge and their worldview.

Requirements for the methods of teaching general psychology in medical college: 1) methods and techniques of teaching should stimulate active cognitive, especially mental, student activities; 2) control of the learning process and evaluation of its results should be carried out not with such formal and random indicators as the student's ability to reproduce certain learned knowledge, but more importantly - the ability to use knowledge in analyzing and evaluating real phenomena, which explain this knowledge; 3) training should represent educational tasks that students must learn to solve; 4) teaching methods should be built taking into account the fact that knowledge, skills and abilities, before becoming mastered, must be tested in external, material terms, become the internal property of the individual.

Conclusion. *Thus, teaching psychology at the university, the teacher is engaged not only in theoretical psychology but also in psychotechnics: he makes his efforts to the real formation of students' thinking skills, developing the ability to solve mental (analytical-synthetic) problems based on theoretical psychology. Professional training requires the use of the latest, creative approaches, which is impossible without the constant self-development of the teacher's personality, his desire for self-improvement based on psychological knowledge and reflection on their own activities.*

Key words: *methods of teaching psychology; the purpose of teaching psychology; pedagogy; psychology; psychopedagogy.*

Received/Поступила: 19.01.22.